

Alojzy Oborny

Muzealnictwo kieleckie w latach 1974-1985

Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego 9, 41-54

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ALOJZY OBORNY

MUZEALNICTWO KIELECKIE W LATACH 1974—1985

W roku 1963 na łamach pierwszego tomu „Rocznika” opublikowałem artykuł poświęcony perspektywom rozwojowym muzealnictwa kieleckiego¹. Pewnego rodzaju próbą podsumowania tego, co w zakresie muzealnictwa kieleckiego zrobiono, jest studium na łamach niniejszego tomu. Redakcja „Rocznika” włączając się do rocznicowych obchodów 30-lecia Polski Ludowej dokonuje problemowego rozrachunku okazałych dokonań Muzeum Świętokrzyskiego oraz jego placówek regionalnych. Klimat, jaki stworzyły muzealnictwu wojewódzkie władze partyjne i administracyjne, został w sposób należyty wykorzystany i oceniony. Muzeum Świętokrzyskie w roku 1968 wyróżnione zostało najwyższym odznaczeniem wojewódzkim „Za zasługi dla Kielecczyzny”. Ale jubileusze skłaniają nie tylko do refleksji i podsumowań, lecz także do ukazania prognoz rozwojowych. Tematem artykułu jest rozległy czasokres, lecz w dobie szybkich przemian społeczno-ekonomicznych i kulturowych perspektywa ta się skraca. Cechą współczesnych przedsięwzięć staje się współdziałanie wielu czynników decydujących o celu ostatecznym. Dlatego też kreśląc panoramę rozwojową kieleckiego muzealnictwa, poszczególne jej elementy lokalizuję w obrębie pięcioletek, unikając z reguły dokładniejszych granic czasowych. Muzeolog wkracza bowiem ze swoją pracą na grunt przygotowany między innymi przez budowlanych i konserwatorów. Od ich tempa i terminowości zależy w dużej mierze realizacja zamierzeń muzealnych.

Naczelną zasadą całego programu zgodnie ze zwiększonymi zadaniami, jakie stawiają przed całym społeczeństwem uchwały VI Zjazdu Partii, będzie dynamiczny rozwój wszystkich form działania w oparciu o istniejące placówki. Oznacza to, że nie przewiduje się zasadniczo otwierania nowych muzeów, lecz wzmocnienie i usprawnienie działalności placówek istniejących. Zakładając, że lata 1973—1974 będą okresem kończącym kompleksowe porządkowanie zbiorów, główny nacisk położony zostanie na ich możliwie pełne wykorzystanie we wszystkich szeroko pojętych aspektach działalności muzealnej. Powinna to być działalność na wskroś nowoczesna. Dla ludzi przywykłych do pewnych stereotypów stwierdzenie to wydać się może dziwne, choć muzea polskie, w tym

¹ A. Oborny *Muzea okręgu kieleckiego. Stan obecny — plany i zamierzenia na przyszłość*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego” t. 1, Kraków 1963, s. 9—19.

także kieleckie, zasadę tę już realizowały. Chodzi jednak nie tylko o nowocześnie formy pracy, lecz także o niezbędne w tej sytuacji, zgodne z wymogami współczesności, zaplecze i bazę techniczną, która obecnie jeszcze odbiega od wymaganego poziomu. Sprawa ta musi znaleźć swe odbicie nie tylko w sposobie przechowywania i konserwowania skarbów kultury narodowej, lecz także w różnych wariantach poczynań oświatowo-ekspozycyjnych.

W działalności merytorycznej bazą wyjściową będą prace naukowo-badawcze oddziałujące na proces gromadzenia, konserwacji i szerokiego upowszechniania treści związanych z obliczem kultury narodowej znajdującej swój wyraz w zbiorach muzealnych, zabytkach i współczesnym rozwoju sztuki.

Oddzielnym problemem są społeczne, lokalne inicjatywy zmierzające do upamiętnienia wydarzeń dawnej i współczesnej historii narodu. Inicjatywom tym będziemy sprzyjali i pomagali w ich realizacji, jeżeli zaistnieje uzasadniona potrzeba powoływania nowych komórek społecznego muzealnictwa.

Szerokim frontem muzea włączają się w dzieło ratowania zabytków, wspomagając w tym względzie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Prezentację dokładniejszych poczynań rozpoczynam od placówki okręgowej.

MUZEUM ŚWIĘTOKRZYSKIE W KIELCACH

Problemove badania terenowe i wewnętrzne staną się bazą, na której opierać się będzie działalność wystawiennicza, oświatowa oraz gromadzenie zbiorów. Nie trzeba dodawać, że poszczególnym realizacjom towarzyszyć będą wydawnictwa. Generalnie obowiązywać będzie zasada, by etapem finalnym poczynań naukowych stawały się wystawy lub publikacje, albo oba te elementy razem. Niemniej należy już obecnie odnotować, że w momencie rozpoczęcia remontu korpusu głównego pałacu, na skutek przeniesienia galerii do sal wystaw czasowych powstaną kłopoty z pokazem ekspozycji okresowych. Warto zasygnalizować szereg tematów badawczych, które realizowane będą przez poszczególne działy pod nadzorem samodzielnych pracowników naukowych lub we współpracy z wyższymi uczelniami.

Sztuka: Twórczość Władysława Maleckiego; Kielecki ośrodek meblarski w wieku XVIII; Katalog zbiorów rzemiosła artystycznego muzeum — złotnictwo, tkaniny, meble i porcelana; Motywy kieleckie w malarstwie polskim.

Historia: Ruchy narodowowyzwoleńcze na terenie Kielecczyzny w XIX wieku; Historia ruchu robotniczego w Kielecczyźnie.

Etnografia: kontynuowany będzie cykl badawczy związany z rzemiosłem wiejskim Kielecczyzny — Bednarstwo, kołodziejstwo i koszykarstwo; Badania monograficzne dwóch wybranych wsi; Badania nad wnętrzami (kontynuacja); Monografia etnograficzna powiatu szydlowieckiego.

Archeologia: Średniowieczne osadnictwo grodowe w Kielcach; Studia nad najdawniejszym kaflarstwem w Małopolsce; Obrządek pogrzebowy kultury lużyckiej w Kielecczyźnie.

Większość zasygnalizowanych tematów prac badawczych podsumowanych zostanie w wystawach okresowych. Dla przykładu dział sztuki planuje na lata 1975—1977 pierwsze w dziejach sztuki polskiej wystawy obrazujące dorobek twórczy Władysława Maleckiego oraz Rafała Hadziewicza, zaś w późniejszym terminie pokaz ciekawszych przykładów kieleckiej produkcji meblowej w XVIII wieku. Prace badawcze działu historii wykorzystane zostaną głównie w stałej

wystawie przewidzianej do północnego skrzydła pałacu, zaś etnografia kontynuować będzie cykl wystaw problemowych poświęconych rzemiosłu wiejskiemu Kielecczyzny.

Na pograniczu wystawiennictwa oraz widowisk stoją niezwykle popularne w Europie imprezy zwane *Światło i dźwięk*. W przygotowanym przez Zarząd Muzeów Ministerstwa Kultury i Sztuki planie centralnym wśród obiektów z terenu naszego województwa uwzględniono między innymi kielecki zespół pałacowy, włączając w to również przewidziany do rekonstrukcji ogród. Sprawa ta ma pierwszorzędne znaczenie, jeżeli zważymy, że Kielce leżą przy ważnym szlaku turystycznym o znaczeniu międzynarodowym. Z realizacją trzeba jednak poczekać do momentu całkowitego zakończenia prac remontowo-konserwatorskich, jest to więc na razie perspektywa lat osiemdziesiątych. Znacznie wcześniej uczynić to można w oddziale na terenie zamku szydłowieckiego, położonym przy tym samym szlaku międzynarodowym. Na terenie pałacu kieleckiego, którego historia nie obfitowała w znamienne i dramatyczne wydarzenia, scenariusze imprez wypadnie oprzeć o fakty z epoki Wazów, dla których pałac stanowi znakomite tło, a plafony we wnętrzach niejednym moment historyczny ilustrują. Położenie oraz rozwiązanie architektoniczne zespołu pałacowego każą wykluczyć traktowanie imprez na wzór stereotypowych widowisk. Zgodnie z narzuconą strukturą dramatyczną uczestnicy będą musieli się poruszać po wyznaczonej trasie².

Imprezy *Światło i dźwięk* stanowiąc będą niezwykle istotny czynnik w uatrakcyjnianiu form pracy oświatowej, jak też podnoszeniu ich na wyższy poziom. Zakładamy znaczne rozszerzenie kręgu odbiorców. Stąd też przewiduje się pewne zróżnicowanie imprez, które adresowane będą do różnych kręgów naszego społeczeństwa. Chodzi głównie o pozyskanie widza robotniczego. Jednakże w tym miejscu koniecznym staje się odwołanie do współpracy organizacji politycznych i społecznych działających w zakładach pracy.

Zważywszy na bogaty zestaw programów serwowanych przez publikatory i coraz większą ilość wydarzeń kulturalnych w mieście nie przewiduje się zwiększenia ilości imprez w stosunku do stanu aktualnego. Powinno je za to charakteryzować staranniejsze przygotowanie merytoryczne, jak też atrakcyjna forma. Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że największym powodzeniem cieszą się programy, w których wykorzystuje się wystrój dekoracyjny wnętrz muzealnych oraz zgromadzonych tam zbiorów. W związku z tym kontynuowane będą *Wieczory na zamku*, *Biesiady literackie* i podobne do nich imprezy. W tym samym duchu utrzymana będzie nowa seria imprez pod roboczym na razie tytułem *Spotkania w muzeum*, poświęcona eksponatom. W zależności od rodzaju eksponatów może to być np. analiza określonego obrazu prowadzona przez historyka sztuki, wspomnienia partyzanta z demonstrowaniem konspiracyjnej radiostacji ukrytej w wiadrze lub relacja żołnierza WP przy egzemplarzach broni z czasów ostatniej wojny.

Obok stałych seansów filmów oświatowych położony zostanie nacisk na jeszcze wszechstronniejsze wykorzystanie filmów i dobrych przeźroczy w różnych formach działalności muzeum. Trudno oczywiście wymienić pełny zestaw programów oświatowych, wśród których nadal poczesne miejsce zajmować

² A. Oborny *Uwagi na marginesie różnorodnych form pracy oświatowej stosowanych w ramach realizacji hasła „Muzea — Uniwersytetami Kultury”*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego” t. 5, Kraków 1968, s. 137—138.

będą lekcje szkolne w muzeum oraz obsługa ruchu turystycznego. Naturalną konsekwencją wymienionych poczynań oświatowych będzie właściwe zaplanowanie godzin otwarcia muzeum, dostosowanych do sezonu turystycznego, a w okresie jesienno-zimowym pozwalających mieszkańcom miasta na uczestniczenie w imprezach wieczornych w muzeum.

Można także wyrazić nadzieję, że Kielce pozostaną nadal miejscem ogólnopolskich spotkań dyskusyjnych, do jakich należą *Muzealne przeglądy filmów*. Dalsze bowiem powodzenie imprezy jak też nadanie jej rangi międzynarodowej nie tylko od Muzeum Świętokrzyskiego zależy.

Dotychczasowe sukcesy muzeum w pracy oświatowej pozwalają żywić nadzieję, że nowe, ambitne i niełatwe zadania zostaną wykonane podobnie jak program wydawniczy. W tym ostatnim przypadku dotychczasowe wyniki plasują kieleckie muzeum w ogólnopolskiej czołówce. Utrzymanie tej pozycji będzie ambicją nie tylko Zespołu Redakcyjnego. Wśród wydawnictw naukowych nadal rolę wiodącą pełnić będzie „Rocznik”, którego łamów używać będziemy na studia, rozprawy i opracowania w dotychczasowym zakresie tematycznym, dokładając zarazem starań, by częściej niż dotychczas pojawiały się artykuły kieleckich muzeologów. Zgodnie z już obowiązującą zasadą opracowania materiałowe ogłaszane będą w niskonakładowych *Zeszytach*, których produkcja odbywać się będzie za pośrednictwem małej poligrafii. Szczególna rola przypadnie katalogom, w których publikowane będą poszczególne zespoły muzealiów. Tomy problemowe wydawane będą rzadziej, a ich ukazanie się uwarunkowane będzie zakończeniem określonych badań. W polityce wydawniczej muzeum obok „Rocznika” i katalogów zbiorów uprzywilejowane miejsce przewiduje się dla pozycji popularyzujących zabytki, wystawy stałe i czasowe. Stąd planowane wydawanie katalogów i przewodników wystaw oraz różnego rodzaju folderów, składanek i informatorów imprez muzealnych. Jednakże realizacja tych zamierzeń uwarunkowana jest rozwojem bazy poligraficznej, która na terenie Kielc na razie nie może zagwarantować dotrzymania terminów i odpowiedniego poziomu edytorskiego.

Realizacja złożonych zadań wymaga stworzenia odpowiedniego do potrzeb zaplecza technicznego (pracownie specjalistyczne) oraz magazynowego. Do tej pory na przeszkodzie takiemu programowi stały zarówno trudności lokalowe, jak też kadrowe. Każda z nich wymaga specjalnej uwagi, toteż do problemów tych wypadnie powrócić przy prezentacji planu zagospodarowania zespołu pałacowego. Szersza prezentacja problematyki konserwatorskiej dokonana zostanie w planie rozwojowym oddziałów.

PROGRAM ZAGOSPODAROWANIA WZGÓRZA ZAMKOWEGO W KIELCACH

Artykuł niniejszy napisany został w momencie, gdy nie zakończono jeszcze badań mykologicznych i konstrukcyjnych XVII- i XVIII-wiecznego zespołu pałacowego. Poważne obawy budzi konstrukcja stropu belkowego nad pierwszym piętrzem. W tej sytuacji w proponowanym dwuetapowym programie budowlanym, konserwatorskim i ekspozycyjnym mogą zajść istotne zmiany. Inwestorem całości prac jest Wojewódzki Konserwator Zabytków w Kielcach, natomiast przygotowanie programu naukowego i dokumentacyjnego należy do oddziału krakowskiego PKZ. Pozostałe zadania spoczywają na głównym wykonawcy — oddziale kieleckim PKZ.

W ramach pierwszego etapu, przy utrzymaniu obu ekspozycji stałych w korpusie głównym, przewiduje się jedynie doraźny remont tej części pałacu. Po zakończeniu wszystkich niezbędnych badań wstępnych oraz opracowaniu założeń techniczno-ekonomicznych powinny się rozpocząć prace budowlano-konserwatorskie obu skrzydeł bocznych oraz zachodniego przedłużenia skrzydła południowego. Zgodnie z opracowanym programem w skrzydle północnym zlokalizowana zostanie pracownia działu historii wraz z magazynem i stała ekspozycja historyczna obrazująca dzieje Kielecczyny od czasów najdawniejszych aż po dzień dzisiejszy. Szczególna uwaga zwrócona zostanie na ukazanie ruchów narodowowyzwoleńczych w XIX wieku, problematyki staropolskiego zagłębia przemysłowego, historii ruchu robotniczego oraz czasów ostatniej wojny. Do skrzydła południowego oraz jego zachodniego przedłużenia z dotychczasowej siedziby przy pl. Partyzantów przeniesiona zostanie administracja i księgowość muzeum oraz biblioteka naukowa, która oprócz zaplecza magazynowego uzyska też czytelnię. W tym skrzydle znajdują się również pomieszczenia pracowni i magazynów działu sztuki, jak też biura Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Ośrodka Dokumentacji Zabytków. Nie są to rozwiązania zadowalające, gdyż za takie uznać by należało przeniesienie biur Urzędu Wojewódzkiego Konserwatora, Ośrodka Dokumentacji Zabytków, biblioteki naukowej oraz czytelnicy do wolno stojącego, piętrowego budynku na zapleczu zespołu pałacowego, czasowo zajmowanego przez przedszkole. Zaprezentowany program dotyczy lat 1976—1980.

W tym okresie rozpocznie się też drugi etap prac, obejmujący wieloletnie prace budowlane, konserwatorskie i ekspozycyjne w korpusie głównym. Wprowadzony zostanie nowy system ogrzewania, klimatyzacji i instalacji elektrycznych. Dach otrzyma nowe pokrycie i nową więźbę dachową. Być może zajdzie konieczność wymiany konstrukcji stropowych, do których umocowane zostaną XVII-wieczne dekoracyjne stropy belkowe oraz plafony pierwszego piętra. Ze względów historycznych i użytkowych zrekonstruowana zostanie zewnętrzna klatka schodowa prowadząca w części północnej z parteru do „Sionki przed Izbą Stołową”. Schody usytuowane w północno-wschodnim narożniku bocznego dziedzińca zostały rozebrane prawdopodobnie na początku XIX wieku. Rekonstrukcja umożliwi niezwykle potrzebne dla zwiedzających wewnętrzne połączenie parteru z piętrem (poza wejściem zewnętrznym z loggi wschodniej). Elewacjom i wnętrzom nadany zostanie ich pierwotny charakter poprzez przywrócenie zamurowanych otworów okiennych i drzwiowych jak też usunięcie wtórnych wykuć. W oparciu o zachowane opisy inwentarzowe poszczególne wnętrza otrzymają pierwotne podłogi oraz zrekonstruowaną stolarkę drzwiową i okienną. Zrekonstruowane zostaną obicia ścian poszczególnych sal w tym także kurdybany, które zdobiły drugi pokój biskupi (zachowały się fragmenty pierwotnych kurdybanów). Uporządkowane zostanie otoczenie pałacu, a przylegająca do niego od strony zachodniej ogród otrzyma swoją pierwotną XVII-wieczną formę.

Program ekspozycyjny, którego realizacja przypadnie prawdopodobnie w latach 1983—1984, przewiduje w pokojach parterowych stałą ekspozycję Galerii Malarstwa Polskiego, zaś w salach reprezentacyjnych piętra duży pokaz zabytkowych wnętrz z XVII wieku. Unikalny w skali polskiej zespół wnętrz z epoki Wazów z dobrze zachowanym XVII-wiecznym wystrojem dekoracyjnym dopełnią obrazu sztuki tej epoki. Nie przewiduje się oddzielnej ekspozycji złotnictwa i porcelany, gdyż stanie się ona integralną częścią poszczególnych

wnętrz. Dążyć się przy tym będzie do przywrócenia salom ich pierwotnego charakteru i przeznaczenia. Zgodnie z sugestią wysuniętą przez prof. dra Stanisława Lorentza kieleckie Muzeum Wnętrz Pałacowych stanie się wprowadzeniem i dopełnieniem ekspozycji zamku warszawskiego, gdzie nie przewiduje się rekonstrukcji siedemnastowiecznego wystroju wnętrza.

W części parterowej pałacu zlokalizowana zostanie stylowa kawiarnia. Na cele muzealne przejęty zostanie w przyszłości osiemnastowieczny budynek spichrza pobiskupiego, zamykający ogród pałacowy od strony południowej. Zgodnie z opracowanym programem przewidziano w nim nowoczesne magazyny działów sztuki, etnografii i archeologii oraz pracownie konserwatorskie.

W zespole budynków muzeum usytuowanych przy placu Partyzantów oraz ulicy Orlej pozostaną sale wystaw okresowych, pracownie i stałe wystawy regionalne działów przyrody, etnografii i archeologii. Ta ostatnia ekspozycja otworzy swe podwoje w latach 1975—1980 po przeniesieniu administracji i biblioteki do jednego z budynków przylegających do pałacu. Przy placu Partyzantów pozostanie też sala kinowo-odczytowa wraz z kawiarnią. Wspomniany program ekspozycji regionalnych może ulec zmianie w przypadku uzyskania dla nich pomieszczeń na wzgórzu zamkowym, co może nastąpić w latach 1977—1979. W pozyskanym zespole budynków zlokalizowano by także zespół oświatowy z nowoczesną i wielofunkcyjną salą kinową na 300 miejsc.

Korzystne zmiany przewidziane są również w Oddziałach Muzeum Świętokrzyskiego.

MUZEUM LAT SZKOLNYCH STEFANA ŻEROMSKIEGO W KIELCACH

Muzeum to mieszczące się na niewielkiej powierzchni w osiemnastowiecznym budynku dawnego Gimnazjum im. S. Żeromskiego zostanie najprawdopodobniej poszerzone o dalsze sale pierwszego piętra. Ich uzyskanie pozwoliłoby na rozbudowanie ekspozycji stałych, w ramach których przewidziano rekonstrukcję jednej z izb lekcyjnych z czasów, gdy do kieleckiego gimnazjum uczęszczał Stefan Żeromski. W powiększonym programie planuje się też sale dla wystaw okresowych poświęconych głównie pisarzowi. Kontynuowane będą też doroczne Dni Żeromskiego. W nowych warunkach placówka przemianowana została by na Muzeum Żeromskiego.

OKRĘGOWA PRACOWNIA KONSERWATORSKA W SZYDŁOWCU

Złożona i trudna jest problematyka konserwatorska. Obok niewielkiej pracowni konserwacji obrazów pracującej w Kielcach działa duża i nowoczesna pracownia w Szydłowcu. Zarówno powierzchnia poszczególnych laboratoriów, jak też ich wyposażenie pozwalałyby na zatrudnienie kilku konserwatorów i proporcjonalnej liczby laborantów. Rzeczywistość kilku ostatnich lat rejestruje jednego lub dwóch konserwatorów oraz ciągłą rotację szkolonego dopiero w pracowni personelu technicznego. Przyczyną tego stanu było stosunkowo niskie wynagrodzenie, jakie otrzymywali konserwatorzy i laboranci w muzealnictwie. Gdy do tego dorzucimy fakt małej atrakcyjności tego rodzaju ośrodka miejskiego, jakim jest Szydłowiec, trudno zakładać, by ten stan rzeczy mógł ulec radykalnej zmianie. Równocześnie pracownia zajmuje wnętrza zamkowe, które

mogłyby zostać włączone do rozbudowującej się ekspozycji muzealnej na pierwszym piętrze zamku. W przytoczonej sytuacji rozważana jest myśl przeniesienia pracowni szydłowieckiej na teren Kielc, gdzie łatwiej byłoby o pozyskanie personelu pomocniczego i, być może, konserwatorów. Dodatkowym argumentem są liczne warsztaty pomocnicze, z których usług musi korzystać pracownia konserwatorska, a których brak na terenie Szydłowca daje się dotkliwie we znaki. Realizacja tych zamierzeń będzie jednak możliwa jedynie wówczas, gdy uda się uzyskać w Kielcach wspomniane wyżej pomieszczenia na wzgórzu zamkowym.

MUZEUM LUDOWYCH INSTRUMENTÓW MUZYCZNYCH W SZYDŁOWCU

Zorganizowane jedyne tego typu muzeum w Polsce będzie placówką rozwojową, która obok działalności wystawienniczej zajmować się będzie pracą badawczą na terenie całego kraju. Jednakże to atrakcyjne muzeum, położone przy międzynarodowym szlaku turystycznym, zajmuje wraz z pracownikami, magazynami i ekspozycją zaledwie jedną kondygnację wschodniego skrzydła zamku. Stąd postulat rozbudowy, o którym uprzednio wspomniano, tym bardziej że część wystaw należałoby poświęcić problematyce regionalnej ciekawego ośrodka historycznego, jakim jest Szydłowiec. Specjalnego znaczenia nabiera fakt, że sale muzealne mieszczą się w cennym zabytku polskiej architektury renesansowej, którego ciekawa bryła architektoniczna wraz z detalami doskonale nadaje się do wspomnianych imprez *Światło i dźwięk*, zwłaszcza że dziedzianiec zamkowy tworzy niepowtarzalną scenerię dla widowisk teatralnych czy też koncertów. Fakty te kazały już obecnie myśleć o rozbudowie problematyki muzealnej.

Celem wielokierunkowych badań terenowych Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych będą przede wszystkim instrumenty muzyczne, ich twórcy, sam proces budowy oraz sposób gry. Dlatego dążyć się będzie do pozyskania możliwie pełnej dokumentacji. Obok badań terenowych przedmiotem zainteresowań będzie historia przemian instrumentów muzycznych. Stąd w oparciu o wszelkie dostępne polskie i obce źródła gromadzić się będzie ikonografię związaną z instrumentami oraz dokumentację opisową. Gromadzić się także będzie nagrania dokumentalne, ilustrujące brzmienie instrumentów — zarówno indywidualnych, jak i współmuzykujących. Powstanie w ten sposób archiwum melodii, techniki wykonawczej instrumentalistów oraz historycznej zmienności tych elementów. By zrealizować te zamierzenia programowe, muzeum potrzebować będzie obok sal wystawowych także odpowiednich pracowni i magazynów.

Zachodzący od wielu lat proces przeobrażeń i urbanizacji wsi polskiej sprawia, że giną bezpowrotnie zabytki kultury materialnej i sztuki ludowej. W związku z tym zapadły już decyzje o organizacji parku etnograficznego — skansenu, gdzie eksponowane będą najcenniejsze i najbardziej charakterystyczne obiekty budownictwa drewnianego. Po wielu dyskusjach skansen postanowiono zlokalizować we wsi Tokarnia koło Chęcin. Podejmując taką decyzję kierowano się położeniem wsi przy międzynarodowym trakcie komunikacyjnym E7, jak też charakterystycznym dla regionu ukształtowaniem terenu, w którym nie zabrakło rzeczki. Skansen docelowo będzie obejmował około 80 obiektów w tym większość chałup i budynków gospodarczych, jak: wiatraki, młyny, spichlerze, kuźnie. Nadto przewiduje się ekspozycję kościółka, dworu

i zajazdu. Obiekty będą sukcesywnie wykupywane i po wykonaniu dokumentacji naukowo-technicznej przenoszone w latach 1975—1980 na teren skansenu. Placówka ta stanie się żywym muzeum. Zabytkowa karczma pełnić będzie funkcję obiektu gastronomicznego, gdzie podawane będą oryginalne potrawy regionalne, zaś zabytkowy młyn świadczyć będzie drobne usługi. Nie zapadły jeszcze wiążące decyzje, czy skansen będzie samodzielną jednostką muzealną, czy też oddziałem Muzeum Świętokrzyskiego. Wydaje się jednak, że pierwsza propozycja jest słuszniejsza.

Do problematyki parku etnograficznego wypadnie raz jeszcze powrócić przy sprawach Muzeum Regionalnego w Radomiu. W tym miejscu należy jednak odnotować, że poza skansenami pewne obiekty etnograficzne zostaną zachowane i zabezpieczone dla celów dokumentacyjnych i ekspozycyjnych na swoim miejscu pierwotnym. Będą to między innymi: kamienny wiatrak typu „Holender” w Szwarszowicach; piec garncarski w Iłży, chałupa w Kakoninie oraz zagroda w Bodzentynie.

MUZEA REGIONALNE

Rozległą problematykę ograniczam jedynie do placówek regionalnych finansowanych przez Rady Narodowe. Nadzór merytoryczny nad tymi muzeami sprawuje Muzeum Świętokrzyskie. Plan sieci muzealnej, poza Opoczmem, nie przewiduje powstania żadnego nowego muzeum. Nastąpi jednak poważna rozbudowa placówek istniejących.

MUZEUM REGIONALNE W RADOMIU

Rozwijający się ośrodek muzealny w Radomiu rejestruje na swoim koncie szereg osiągnięć badawczych i oświatowych. Niestety muzeum działające w największym ośrodku miejskim Kielecczyny w zakresie potrzeb lokalowych, kadrowych a także budżetowych pozostaje daleko w tyle za miastami znacznie mniejszymi od Radomia. Piętrowy klasycystyczny budynek muzeum uniemożliwia dalszy rozwój placówki, natomiast przeniesienie oddziału archeologicznego do dawnego kościoła Św. Wacława tylko częściowo poprawiło sytuację. Toteż rzeczą ze wszech miar słuszną wydaje się przekazanie na cele muzealne gmachu dawnego Kolegium Pijarów. Propozycje muzeologów spotkały się z przychylnym stanowiskiem władz wojewódzkich i miejskich. Można więc żywić nadzieję, że po opuszczeniu gmachu przez jego czasowych użytkowników będzie można przystąpić do adaptacji wnętrza na cele muzealne. Przewiduje się urządzenie stałych wystaw historycznych i artystycznych, jak też wygospodarowanie sal dla wystaw okresowych oraz działalności oświatowych. Muzeum uzyskać winno dostateczną ilość pomieszczeń dla pracowni specjalistycznych i magazynów. Obok istniejącego oddziału archeologicznego istnieje realna szansa powołania oddziału etnograficznego w formie Radomskiego Parku Etnograficznego, w którym wyeksponowano by przykłady budownictwa ludowego z półrocznych regionów województwa kieleckiego znajdujących się w widłach rzek Kamiennej, Wisły i Pilicy. Wybrano już miejsce dla przyszłego skansenu na terenach wsi Pruszków, opodal Radomia, przy międzynarodowej trasie E7. Dokonano także wykupu pierwszych obiektów, takich jak: chałupy, stodoły i wiatraki. Plany skansenu przygotowywane są wspólnie z katedrą etnografii Uniwersytetu Wrocławskiego.

MUZEUM REGIONALNE W SANDOMIERZU

Radykalnie zmieni się także sytuacja lokalowa placówki sandomierskiej dzięki przeniesieniu jej z ciasnych pomieszczeń osiemnastowiecznej kamieniczki Oleśnickich do korpusu głównego zamku z XV i XVI wieku. Na cele muzealne (wystawy, pracownie i magazyny) przeznaczono te partie zamku, w których najlepiej zachowały się dawne formy i elementy architektoniczne wewnątrz, tj. dwie najniższe kondygnacje — półpiwniczną i wysoki parter, a ponadto strefę pomieszczeń w poddaszu. W dwóch pierwszych kondygnacjach wyeksponowane zostaną dwie wystawy stałe: archeologiczno-historyczna oraz artystyczna. Pierwsza ukaże dzieje miasta od czasów prehistorycznych aż po dzieje najnowsze, w których szczególnie miejsce zajmie epizod z czasów ostatniej wojny związany z walkami o tzw. przyczółek sandomierski. Druga wystawa zaprezentuje Sandomierz utrwalony na starych sztychach i rycinach oraz obrazach malarzy polskich XIX i XX wieku. Muzeum już od dłuższego czasu gromadzi materiał do tych ekspozycji. Swoistym przerwaniem ekspozycyjnym będzie pokaz szkła artystycznego i ewentualnie broni w pomieszczeniach barokowej kuchni, zwanej w XVIII wieku Królewską, a znajdującej się w północnym krańcu korpusu głównego. W południowym krańcu części półpiwnicznej zaprojektowano salę kinowo-odczytową, natomiast w wysokim parterze sale wystaw czasowych oraz pracownie. Ciąg pomieszczeń poddasza zajmą: wystawa etnograficzna regionu sandomierskiego oraz magazyny tego działu. Należy zaznaczyć, że oprócz muzeum przewidziano we wnętrzach zamkowych ulokowanie sali widowiskowej oraz Biblioteki Powiatowej. Ten wielofunkcyjny charakter obiektu utrudniać będzie pracę jego użytkownikom, dlatego też czynione są starania, by Bibliotece Powiatowej przydzielono sąsiadującą z nią kamienicę Oleśnickich, co pozwoliłoby na znacznie większą rozbudowę ekspozycji historycznej w zamku. W mieście, które odwiedzane jest przez tysiące turystów, właściwe rozwiązanie tego problemu ma duże znaczenie i należy żywić nadzieję, że propozycje te uzyskają akceptację władz.

MUZEUM REGIONALNE W WIŚLICY

Nadal aktualne pozostają problemy zespołu muzealnego w Wiślicy przedstawione na łamach V tomu „Rocznika”³. Z zaproponowanych tam elementów wielocłonowego zespołu aktualnie udostępniono do zwiedzania jedynie stałą ekspozycję historyczną w przyziemiu Domu Kultury oraz pokaz relikwów kościoła romańskiego wraz z misą gipsową w pawilonie wystawowym przy ul. Batalionów Chłopskich. Po zakończeniu prac badawczych i konserwatorskich koniecznym stanie się włączenie do zespołu kolejnych stanowisk:

- relikwów rezydencji feudalnej, interpretowanej jako palatium, oraz pozostałości w formie rotundy w zachodniej kulminacji osady;
- grodziska położonego w południowo-wschodniej części osady, w którym trzeba zabezpieczyć poszczególne elementy oraz wprowadzić odpowiednio niskie gabloty informacyjne;

³ A. Oborny *Problemy zespołu muzealnego w Wiślicy* „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego” t. 5, Kraków 1968, s. 31—50.

- podziemia i wnętrza kazimierzowskiej kolegiaty z zachowanymi relikami I i II kościoła romańskiego wraz z rytowaną płytą z ok. 1170 roku;
- pomieszczenie ekspozycyjne w Domu Długosza.

Wszystkie obiekty wiślickiego zespołu muzealnego muszą zostać połączone czytelnymi trasami zwiedzania, a rola wiodąca przypadać winna wprowadzającej ekspozycji historycznej.

Do właściwego wykorzystania Wiślicy jako poważnej atrakcji turystycznej przyczynić się mogą imprezy *Światła i dźwięku*, dla których poszczególne obiekty stanowią wyjątkowo ciekawy materiał zarówno od strony widokowej, jak też fabularnej. Obecnie jednak zagadnieniem pierwszorzędnej wagi jest zakończenie prac konserwatorskich w poszczególnych obiektach.

MUZEUM REGIONALNE W PIŃCZOWIE

Znacznemu poszerzeniu ulegnie powierzchnia wystawowa tego muzeum zajmującego jedynie część pierwszej kondygnacji skrzydła zachodniego i północnego, wczesnobarokowego budynku poklasztornego paulinów z połowy XVII wieku (popularny Belweder). Obecnie na cele muzealne postanowiono przekazać dalsze pomieszczenia pierwszej kondygnacji skrzydła północnego oraz skrzydła wschodniego. W związku z tym przebudowie i rozszerzeniu ulegnie stała wystawa historyczna, w której część powierzchni wydzieli się dla ukazania dziejów Partyzanckiej Republiki Pińczowskiej. W nowo przekazanych salach planuje się ekspozycję dwóch stałych wystaw, silnie związanych z Ponidziem. Pierwsza z nich będzie poświęcona pińczowskiemu kamieniowi budowlanemu i jego wykorzystaniu na przestrzeni wieków. Wystawa ukaże między innymi rolę i znaczenie kamieniołomów pińczowskich w kształtowaniu oblicza polskiej rzeźby i architektury, od epoki renesansu poczynając. Druga wystawa typu biograficznego przypomni życie i twórczość piewcy Ponidzia, urodzonego w okolicach Pińczowa — Adolfa Dygasińskiego. Nadto muzeum posiadać będzie także salę wystaw okresowych.

Geografia rozmieszczenia państwowych placówek muzealnych województwa kieleckiego odslania niepokojącą białą plamę, jaką stanowią zachodnie rubieże pozbawione muzeów. W świetle tego wypada powrócić do historycznego już postulatu utworzenia Muzeum Regionalnego w Opocznie. Postulat organizacji placówki o profilu etnograficznym wysuwano przy okazji różnych zjazdów, sesji i sejmików, a także widniał on na różnych dokumentach oficjalnych. Lokalizację Muzeum w Opocznie przewidziano w dawnym zamku wybudowanym przez Kazimierza Wielkiego, później zburzonym, a następnie w XVII wieku odbudowanym, a całkowicie przebudowanym w XIX wieku. Ekspozyty, zgromadzone dzięki inicjatywie społecznej, oczekują na wykwaterowanie obecnych użytkowników zamku oraz rozpoczęcie prac adaptacyjnych.

PAŃSTWOWE MUZEUM IM. PRZYPKOWSKICH W JĘDRZEJOWIE

Na zakończenie parę uwag na temat placówki specjalistycznej, unikalnej w skali kraju — Państwowego Muzeum im. Przytkowskich w Jędrzejowie. Odnotowując już istniejące elementy składowe zespołu muzealnego — nowoczesny pawilon wystawowy (wystawy okresowe oraz pokaz części zbiorów

gnomonicznych) oraz ogród-lapidarium, krótką wzmiankę trzeba poświęcić planom ekspozycyjnym. Wiążą się one z dwoma budynkami zabytkowymi, na których zapleczu znajdują się zrealizowane już inwestycje. W obu zasadniczych budynkach muzeum, aptecze z roku 1712 oraz dawnym domu Przypkowskich wzniesionym w roku 1906 na murach XVIII-wiecznych piwnic prowadzone są nadal prace adaptacyjne i konserwatorskie. Zabytkowa apteka, w której zachowało się nie naruszone wewnątrz zaplecza, wyposażona zostanie w zabytkowe urządzenia aptekarskie. Ekspozycja podzielona zostanie na działy tak bardzo z dawną farmacją związane, jak alchemia, magia, a także gastronomia. W tym ostatnim dziale planuje się utworzenie podręcznej kuchni, która umożliwiłaby degustację potraw przyrządzanych na podstawie przepisów z dawnej literatury. Niepoślednią rolę w planach rozwojowych tego działu odgrywają dwie XVIII-wieczne piwnice, znajdujące się pod budynkiem apteki jak też dawnym domem Przypkowskich, w którym obok nowoczesnej ekspozycji zabytkowych przyrządów naukowych do pomiaru czasu, zachowanych zostanie kilka pokoi dokumentujących przykłady wnętrz mieszkalnych z XVIII wieku. Nie naruszony pozostanie także gabinet pracy dra Feliksa Przypkowskiego, prawie nie zmieniony od roku 1905. W sąsiadującym z gabinetem pomieszczeniu znajdują się gabloty z końca XIX wieku z modelami rozmaitych typów gnomonicznych wykonanych w latach 1895—1950 przez dra Feliksa Przypkowskiego. Plany rozwojowe placówki jędrzejowskiej określił jej obecny dyrektor, doc. dr Tadeusz Przypkowski:

Muzeum nowoczesne winno być nie tylko składem zabytkowych przedmiotów, wśród których ludzkość dawniej bytowała, lecz pielęgnować i wskrzeszać te wszystkie zdobycze sztuki życia, które je w minionych wiekach umiały — z bibliofilstwem, gastronomią, romantyczną gnomoniką itp. na czele⁴.

Realizacja zakreślonego planu przedsięwzięć muzealnych w województwie kieleckim wymaga ofiarnej i nowoczesnej pracy wszystkich pracowników w warunkach pełnej życzliwości i poparcia ze strony władz, którym w dużej mierze zawdzięczamy dotychczasowy rozwój tej gałęzi kultury. Z drugiej strony realistyczna ocena dotychczasowych doświadczeń zmusza do stwierdzenia, że wykonanie trudnych i ambitnych zadań uzależnione jest w niemałym stopniu od instytucji współpracujących i przygotowujących bazę wyjściową dla pracy muzeologów.

⁴ T. Przypkowski *Państwowe Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie*, „Rocznik Muzeum Świętokrzyskiego” t. 4, Kraków 1967, s. 9—26.

КЕЛЕЦКОЕ МУЗЕЙНОЕ ДЕЛО В 1974—1985 Г. Г.

Основным принципом развития музейного дела является динамический рост всех форм деятельности на базе существующих объектов.

Открытие новых объектов в основном не предвидится.

СВЕНТОКШИСКИЙ МУЗЕЙ

На основании исследовательских работ различных отделов предусматривается развитие экспозиционной и издательской деятельности. В плане научно-популярной деятельности особое место отведено мероприятиям типа „Свет и звук”, которые будут проводиться в дворцовом архитектурном комплексе в г. Кельце и в замке в г. Шидловец. Не предусмотрен значительный рост количества научно-популярных мероприятий, зато особое внимание уделяется их содержанию и увлекательности формы. Можно надеяться, что г. Кельце в дальнейшем сохранит за собой роль центра общепольского и частично международного мероприятия — Просмотра музейных кинофильмов. Главным заданием музейного издательства будет выпуск ежегодников, каталогов коллекций и выставок, а также популярных изданий на разнообразные темы. Особое место в этой деятельности должно быть отведено осуществлению программы освоения замкового холма в г. Кельце. Как предусмотрено в генеральном плане, по окончании строительно-реконструкционных работ на территории дворцового архитектурного ансамбля, в главном корпусе будут по-прежнему размещаться галерея польской живописи (на I этаже) и экспозиция дворцового интерьера XVII в. (на II этаже). В северном крыле дворца разместятся исторические выставки, склады и мастерские отдела истории. В южном крыле будет находиться администрация музея, научная библиотека, мастерские и склады отдела искусства. Современные музейные склады будут размещены в примыкающем к дворцовому саду здании амбара, сохранившегося со времён епископства. В архитектурном комплексе на ул. Партизанов будут оставлены выставки и отделы этнографии, естествоведения и археологии. Музей школьных лет Стефана Жеромского в г. Кельце (отделение Свентокшиского музея) получит добавочные выставочные помещения в пределах своей постоянной резиденции и будет переименован в Музей Жеромского. Будут произведены перемещения в двух отделах, расположенных на территории замка в г. Шидловец. Предусматривается перевод Областных реставрационных мастерских в город Кельце, благодаря чему расширятся экспозиции единственного в Польше Музея народных музыкальных инструментов.

Принято решение о локализации Келецкого этнографического парка-скансена, для которого предназначено место в районе деревни Токарня (в пригородах г. Кельце), на международной трассе Е7.

РЕГИОНАЛЬНЫЕ МУЗЕИ

Планируется капитальная перестройка региональных музеев в Радоме и Сандомеже. Радомский музей получит новое здание, где ранее размещалась Коллегия Пияров. Кроме того, в деревне Прушакув около Радомы, также на трассе Е7, будет расположен Радомский этнографический парк.

В Сандомеже намечена передача для музейных целей замка в готическом стиле, с примесью ренессанса. В замке разместятся две постоянные выставки: историко-археологическая и художественная („Сандомеж в польских живописи”). Музей приобретёт современное научно-популярное оборудование. Предвидится

расширение археологического музейного комплекса в Вислице благодаря включению в экспозицию новых районных точек. Можно надеяться, что будет осуществлён также проект открытия Этнографического музея в Опочне. Намечается завершение давно уже начатых реконструкционно-строительных работ в зданиях Музея им. Пшиповских в г. Енджеув.

MUSEUMS OF THE KIELCE REGION IN THE YEARS TO COME, 1974—1985

Our leading idea will be the dynamic growth of every form of activity in the now existing museum outposts, no plans having been so far made for the opening of any new ones.

THE ŚWIĘTOKRZYSKIE MUSEUM, KIELCE.

Research works carried out at the several divisions of the Museum will be closely linked with the exhibition and publication works. As regards educational activities, a prominent part will be performed by the „Son et Lumière” shows organized at the Kielce Palace and the Castle at Szydłowiec. The number of educational ventures will not be increased to any marked extent, while on the other hand a special emphasis will be laid upon their intrinsic merits and the attractiveness of form. It is hoped that Kielce will continue to act as host for an all-Polish — and partly international — cultural event, the Museum Film Review. The printing works affiliated at the Museum will have, among its principal assignments, the publication of Year-books, of catalogues of the exhibitions and collections, and of the popular folders. Much attention will be paid to the management of the castle hill in Kielce. According to plan, once the building and preservation works are completed at the Palace with its outbuildings, the main building will house, just as it does now, the Gallery of Polish Painting on the ground-floor, and the 17th-cent. Palace Interiors Exhibitions, on the first. In the northern wing will be situated the historical exhibitions, as well as the store-rooms and research rooms of the history division. The southern wing will house the Museum's administration, the library, the studies and stores of the art division. The modernly equipped Museum store-rooms are to be located in the eighteenth-century building — once the Bishops' granary — adjoining the palatial gardens. In the block of buildings located in Partyzantów Square the exhibitions and divisions of ethnography, natural sciences, and archeology, will remain as before. The Branch Division devoted to the school years of the eminent Polish writer Stefan Żeromski in Kielce is to be extended within the same premises, and converted into the Stefan Żeromski Museum. Some changes will be introduced to the two branch divisions situated at the Szydłowiec Castle. The District Preservation Works Centre is to be moved to Kielce, which will permit to enlarge the premises for the exhibits of Poland's unique Museum of Folk Musical Instruments (located at Szydłowiec).

The site for the future Ethnographic Park of skansen type has been chosen for the Kielce Region. This will be placed at the village Tokarnia not far from Kielce, adjoining the international highway E7.

Regional Museums. The Regional Museums at Radom and Sandomierz will be largely developed. The Radom Museum will be moved to the former Piarists'

College: apart from this, the Radom Ethnographic Park will be established at the village Pruszków near Radom (again, bordering on the E7 highway).

At Sandomierz the Gothic-Renaissance castle will be converted into a museum. It will contain, among others, two permanent exhibitions: an archaeological-historical one, and „Sandomierz in Polish Paintings”. The Museum will have at its disposal a set of up-to-date educational aids. Next, the Wiślica Branch will be developed through incorporating new additions into it. It is to be hoped that the plans for opening an Ethnographic Museum at Opoczno will be fulfilled. Finally, the protracted preservation and building works at the Przypkowski Museum at Jędrzejów will be ultimately completed.